

בשנת 1937, שלוש שנים לאחר מות המשורר, תרמה רעייתו את המבנה לטובת עיריית תל אביב, וזו הקימה את אגודת בית ביאליק, שתפקידה היה לשמר את הבית. בשנת 1980 עבר המבנה, ששימש את אגודת הסופרים העבריים, שיפוץ נוסף, אלא שזה, נאמן לרוח שנות השמונים, שימר את הבלוקים ולא את החיות של הבית. כך

נהרסו מתקני השירותים, המקלחת והמטבח לטובת משרדים: הקירות נצבעו מחדש בצבע בוהק ועל החזית הותוו שפריץ אפרפר. בית ביאליק, פנינת הרחוב וביתו של המשורר הלאומי, שקע בתנומה.

בימים אלה משלימה עיריית תל אביב שיפוץ מתחם ביאליק, שכולל את בית ביאליק, רחוב ביאליק וכיכר ביאליק. טקס הפתיחה הרשמי של בית ביאליק נקבע ל" בטבת (6.1.09), יום הולדתו ה-136 של המשורר. כיום מכיל הבית שחזור נאמן למקור של רהיטים, פריטים ותצוגה שכתב וערך האחראי על ארכיון בית ביאליק, שמואל אבנרי. "הדבר הראשון שעשיתי כאשר הגעתי לבית היה לפתוח את החלונות אל הרחוב ביום

צילום: אנטולי מיכאלו

אצל חיים בסלון. איילת ביתן שלונסקי בבית ביאליק

הו לזקו

לאחר תקופה ארוכה של שיפוצים, נפתח השבוע בית ביאליק מחדש לקהל. מי שביקר במוסד העירוני בעבר לא יאמין איך הוא נראה היום. ביקור ראשון עם איילת ביתן שלונסקי, מנהלת מתחם ביאליק // ליאור אלפרוביץ'

אחד העם ומכס נורדאו לקרוא את שם הרחוב שבו בחר לגור על שמו של ביאליק.

את הבית ברחוב ביאליק 22, ששכן בסמוך לכיכר בית העירייה, תכנן האדריכל יוסף מינור ששקד על פיתוח מבנה אקלקטי מרשים. שילוב של בנייה מערבית ומזרחית, עיטורים אוריינטליים לצד מוטיבים ונציאניים ומסביב גן ירק פורח ובו שבעת המינים. ב-1926, לאחר שנתיים של בנייה, עברו הווג ביאליק להתגורר בביתם החדש.

שמונה שנים הם דרו בבית זה, שעד מהרה הפך למקום מפגש של מיטב המאורות הספרותיים של התקופה. את השנה האחרונה לחייו בילה ביאליק ברמת גן, לאחר שהמצב הכלכלי דחק אותו אל הפרבר החדש. את מותו מצא ביאליק בווינה, שם נפטר בשל ניתוח ערמונית שנכשל.

באביב 1909 ביקר חיים נחמן ביאליק בארץ ישראל. ממש בעת שקיבל את פני אוהדיו ביפו, התקיימה בחולות שמצפון לעיר הנמל העתיקה הגרלת הצדפים המפורסמת, שבה חולקו המגרשים הראשונים לבניית השכונה החדשה אחוזת בית. השמועה על ההגרלה גונבה לאוזניו, והמשורר הידוע מאודסה אף התעניין בקניית מגרש. "צצות תוכניות", כתב לאשתו, מניה, אולי ביקש בדברים אלו לכבוש גם אותה בקסם הבורגנות העברית שהחלה מתעוררת על שפת הים התיכון.

רק 15 שנים מאוחר יותר, בשנת 1924, עלו ביאליק ואשתו ארצה והתיישבו בתל אביב, לאחר שניאותו להזמנתו האישית של ראש העירייה דאז, מאיר דיזנגוף, שאף החליט כמחווה יוצאת דופן (שלה זכו רק עוד שניים -

"ביאליק היה אדם שחי את המרחב שבו פעל, והדבר ניכר הן ביצירתו והן באופי חייו. את הדבר אפשר להדגים באמצעות שני מרחבים שהבית ביקש להציג - ציבורי ופרטי. לדוגמה, האריחים שבחדר הסלון, ששימש גם לאירוח ידידים וקרואים, הם באותם הגוונים שבהם צוירה הדוגמה שעל קיר המרפסת, שהיא ציור של לוטוס מצרי.

כך פנים הבית מתחבר אל החוץ, שמתחבר אל העולם המזרח תיכוני כולו. הדבר בהחלט תואם את השקפתו של ביאליק, שלא ייחד עצמו רק לעולם תרבותי אחד אלא ביקש לשלב בין העולמות: היהודי, העברי, האירופי והמזרחי".

אחד הדברים הראשונים שהעין קולטת בכניסה לפנים הבית הוא שני עמודים המעוטרים באריחי קרמיקה מצוירים, מעשה ידיו של האמן זאב רבן. האחד מציג את 12 שבטי ישראל והשני את החודשים העבריים והמזלות. "גם זו דוגמה מובהקת להשקפת עולמו של ביאליק", מסבירה ביתן-שלונסקי. "באותם ימים החלה בניית הזהות העברית מבית מדרשו של בן גוריון, שחרתה על דגלה את האחידות. כלומר - עברי אחד שהוא פרי כור ההיתוך של כל שבטי ישראל. והנה ביאליק מכניס אל ביתו אייקונים שלכאורה מנוגדים להשקפת עולם זו, שכאילו אומרים: לא! יש מקום לכולם, לכל שבט ושבט, וכולם יחד מרכיבים את עם ישראל".

עוד שתי קומות מצויות בבית. התחתונה הוסבה לארכיון המכיל את כל כתבי המשורר, והקומה השנייה מכילה ספרייה וחדר עבודה המספרים על פועלו של ביאליק. חדר השינה יוחד כולו לילדים, ששיריו להם הם מנכסי צאן הברזל של החברה הישראלית. "ביאליק תפס את שירת הילדים ברצינות אף יותר משירת הבוגרים, ועל כך מעידים הכללים שניסח למשוררי הילדים. לנו בבית חשוב להדגיש את הקשר שבין הילדים לשירת ביאליק,

ולְהאיר אותו מבחוץ בלילה", מספרת האמנית איילת ביתן-שלונסקי, המכהנת בשמונה השנים האחרונות כמנהלת וכאוצרת הראשית של בית ביאליק. "בית ביאליק אינו עומד לבדו אלא הוא חלק ממתחם הכולל את רחוב ביאליק והרחובות המקיפים אותו כפרסה, ששרניחובסקי, שניאור והס. המבנים ברחובות אלה משקפים את ההיסטוריה של תל אביב ושל היישוב המתחדש בארץ. הנה, ברחוב עצמו יש מבנים אקלקטיים משנות העשרים לצד בתי לה־קורבוזיה ובאוהאוס משנות השלושים ובנייה אירופית מסוגנת דוגמת בית העירייה".

ואכן, מבט ממרפסת הבית מספק מראה מיוחד שכמו לקוח מתפאורה הוליוודית לסרט על עיירה ציורית. הנה הבתים המסוגגנים בצד הרחוב המוביל אל הכיכר עם המזרקה (כרגע בבנייה), ובמרכז בית העירייה המהודר נישא על עמודים. גם בית ביאליק עצמו מרשים לאחר מלאכת שחזור מאסיבית שנעשתה בו. מיד בכניסה מתגלה מבואה מהודרת, מעוטרת בפרחים יפניים בגוני צהוב ואדום, ומן התקרה משתלשלת נברשת שנדליר נחושת משובצת בחרוזים. "כל החפצים בבית הם אותנטיים", מבהירה ביתן-שלונסקי. "מ'שעון התקווה' ועד לצבעי הקירות. כאשר התחלנו את השחזור והכנו בעזרת הארכיטקטית, ניצה סמוק, את תיק הבית, גילינו בעזרת קבלה שנמצאה בארכיון את פירוט הצבעים שנקנו בעת בניית הבית ואת ייעודם המקורי. כך למדנו שבסלון צבע הקירות היה כחול, ואילו צבע הקיר המוליך אל הקומה השנייה היה אדום. את מלאכת הצבע הפקדנו בידי האמונות של שי פרקש, שצבע ושיחזר את הבית".

הבית מאוד צבעוני ועמוס בעיטורים. יש לכך הסבר?

ולכן יצרנו חדר אקטיבי שבו יתקיימו פעילויות לילדים".
לבד מהיותו מוזיאון לאיש ולפועלו, נדמה כי עיקר ייעודו של בית ביאליק הוא לשמש מגדלור של תרבות ובכך להפיץ את חזונו של המשורר הלאומי. "ביאליק לא היה רק משורר, הוא היה גם מורה דרך, מוציא לאור, פרשן ואנתולוג, ולנו בבית חשוב להראות זאת. אבל תפקידנו הוא לא רק לספר זאת אלא גם ליצור כאן במה תרבותית שתעלה את קרנה של השירה והספרות העברית. ממש כשם שבבית הזה התכנסו גדולי היוצרים של היישוב העברי בשעתו, אנו מקווים להמשיך את המסורת ולארח כאן את דור ההווה והעתיד של השירה הישראלית".

